

NÁRODNÍ OBROZENÍ – 3. ETAPA

skupina autorů kolem J. Jungmanna = Jungmannova škola
stejný program – úsilí o vytvoření náročné česky psané literatury srovnatelné s evropskou tvorbou

Milota Zdirad Polák (1788-1856)

voják, dosáhl hodnosti generála

Vznešenost přírody – skladba, první česky psaná náročná přírodní lyrika, tzv. popisné básnictví

- z dnešního pohledu je báseň patetická, hýří neologismy a složeninami

změna názoru na význam historie pro národ:

František Palacký (1798-1876)

historik, politik, myslitel

z rodiny evangelického učitele, studoval evangelické školy na území dnešního Slovenska

hájl myšlenku austroslavismu = pokojné soužití slovanských národů pod Habsburky, později ji opustil

přezdívka „otec národa“ – důkaz společenského uznání

počáteční tvorba – poezie

Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie – spolu se Šafaříkem, prosazují časomíru

- teoretické pojednání o poezii

především autor historických spisů psaných vysokým stylem:

Starší letopisové čeští – vydání starších českých kronik

Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě – nejprve vycházely německy (1. díl)

- historie do roku 1526, 5 svazků
- smysl českých dějin je ve stálém odporu proti podřízenosti
- vrchol dějin spatřuje v husitství (demokratičnost) a činnosti jednoty bratrské

Pavel Josef Šafařík (1795-1861)

Blízký přítel F. Palackého, historik, slavista

Propagoval všeslovanskou myšlenku

Slovák, z rodiny evangelického kazatele, 15 let učil na gymnáziu v Srbsku

- od r. 1833 žil v Praze – učenec, redaktor, cenzor, ředitel Univerzitní knihovny

Tatranská múza s lýrou slovanskou – první verše

Dějiny slovanského jazyka a literatury ve všech nářečích – psáno německy, zakladatelské dílo české literární komparistiky = srovnávacího studia literatur

Slovanské starožitnosti – o nejstarších dějinách Slovanů do 10. stol. (do převahy křesťanství)

- dílo mezinárodního věhlasu
- mělo jít o důkaz, že Slované byli rovnocenní s Řeky, Římany, Germány
- zakladatelské dílo národopisu a archeologie

Ján Kollár (1793-1852)

nejpopulárnější básník 20. let

Slovák, evangelík, profesor slovanských starožitností = archeologie

zastávce myšlenky panslavismu (slovanská vzájemnost), rusofil

poslední Slovák, který psal česky – nesouhlasil s jazykovým rozdělením češtiny a slovenštiny

vydával slovenskou lidovou poezii

studia v německé Jeně – tam poznal osudovou lásku Mínu

Básně – o lásce k Míne

Slávy dcera – jeho největší básnické dílo, vrchol básnických snah obrozenců

= dcera bohyně Slovanstva

- jádrem jsou básně se sbírky Básně
- 1. vydání 1824, rozšířené 1832
- soubor básní, několikrát rozšířeno, nakonec Předzpěv (časomíra) + 5 oddílů, celkem 645 sonetů
- Mína je alegorická postava, představuje budoucnost Slovanstva
- zamyšlení nad osudem Polabských Slovanů, kteří podlehlí v boji s Německem
- básně formou znělky = sonetu, přízvukový verš
- inspirace: Dantova Božská komedie

děj: Mína je dcera bohyně Slávy, kterou pro Slovanstvo stvořil Mílek, bůh Lásky (=amor). Mína s Mílkem putují po místech, kde dřív žili Slované.

úryvky čítanka s. 14

František Ladislav Čelakovský (1799-1852)

rodák ze Strakonice, vyloučen ze studií filozofie

redaktor Pražských novin a České včely – místa zbaven za kritiku cara

zabýval se slavistikou, inspirován lidovou slovesností – od mládí sbíral národní písně a přísloví

Slovanské národní písně – 3 svazky, česká i slovenská tvorba, překlady textů z jiných slovanských národů

Mudrosloví národu slovanského ve příslovích – sbírka přísloví

především tvůrce ohlasové poezie (= tvorba využívající postupy a prostředky lidové slovesnosti)

Ohlas písní ruských (1829) – epické básně podle vzoru ruských bylin, humorně laděná epika
umělecké prostředky: epiteta, paralelismy, jazykové rusismy

Ohlas písní českých (1839) – převažuje milostná lyrika, satirické básně, epické básně (vzorem lidová balada)

- oba ohlasy populární, mnohé básně zlidověly

Růže stolistá – reflexivní poezie, milostné verše

Slávy dcera Předzpěv

Ai, zde leží zem ta, před okem mým selzy ronicím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stoj noho! posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš,
k obloze, Tatry synu, vznes se, vyvýše pohled.
Neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slávie, šiji chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
O, věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
o, krajino, všelike slávy i hanby obraz!
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
od Dunaje k heltným Baltu celého pěnám:
krásnohlasý zmužilých Slavianů kde se někdy ozýval,
ai, oněmělť už, byv k ourazu zášti, jazyk.
A kdo se loupeže té, volající vzhůru, dopustil?
kdo zhanobil v jednom národu lidstvo celé?
Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy,
tvé vin těchto počet zpáchali někdy ruky.
Neb kreve nikde tolik nevyžil černidlaže žádný
nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec.
Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou,
ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
Necht' ruky, necht'by jazyk v okovy své vázal otrocké,
jedno to, neb nezná šetřiti práva jiných.
Ten, kdo trůny bořil, lidskou krev darmo vyléval,
po světě nešťastnou války pochodmi nosil:
Ten porobu slušnou, buď Goth, buď Skýta, zasloužil,
ne kdo divé chválil příkladem ordě pokoj.
Kde ste se octli, milé zde bydlivších národy Slávů,
národy, jenž Pomoří tam, tuto Sálu pili?
Sorbů větve tiché, Obodritské říše potomci,
kde kmenové Vilců, kde vnukové ste Ukrů?
Napravo šíře hledím, nalevo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá.
Rci, strome, chráme jejich rostlý, pode nímž se obětné
dávnověkým tehdaž pálili žertvy bohům:
Kde jsou národové ti, jejich kde knížata, města?
jenž pervý v severu zkršili tomto život.
Jedni učice chudou Europu plachty i vesla
chystati a k bohatým přes moře vésti břehům.
Kov tu jiní ze hlubin skvoucí vykopávali rudných,
více ku počtě bohům nežli ku zisku lidem.
Tam ti neourodné rolníku ukázali rádlém.
by klas neslo zlatý, brázditi lůno země.
Lípy tito, svěcený Slávě strom, vedle pokojných

cest sadili, chládek by stlali vůkol i čich.
Muž syny města učil stavěti, v nich vésti kupectví,
a mlad' svou učili tkávati plátno ženy.
Národe mistrovský, jakové pak máš za to díky?
Rozšklubaný hnusné zpotvořenosti věnec.
Jak včely med zavoníc kradné se do oule cizího
hernou stádně a pak matku i dítky bijí:
Tak tu domu vlastní podroben pán, chytře mu vlezlý
soused ovil těžký smutně o herdlo řetěz.
Kde spanilá v zelených hájích pěla písně Slavenka,
už hlaholem zpěvná ústa umlukla němým.
Kde z mramoru stáli hromného paláce Perůna,
z troskotaných sloupů teď psota chlěvy dělá.
Kde k nebi své vězila staroslavná Arkona týmě,
zlomky drobí teď tam hostě cizého noha.
Rozbořené želejí zdi chrámů Retry pověstné,
kde čněli, už ryje tam hnízdo si ještěr a had.
Slávy syna k bratrům příslého v ty kraje nezná
brat vlastní, aniže vděčně mu tiskne ruky.
Řeč ho cizá zarazí ze rtů a tváři slavenské,
zrak mu lže Slaviana, sluch klamy bolně kazí.
Neb tak přehluboko vtlačila znaky Slávy synům svým,
místo, že jich vymazat nikde nemůže ni čas.
Jak dvě řeky, spojilo když i jich vody jedno řečiště,
předce i po drahé cestě je barva dělí:
Rovně tyto zmatené násilnou národy vojnou,
až posavád loučí dvůj očividně život.
Odrodilí synové však, své sami matce začasto
bič macechy hříšné oblizující, lají.
Nejsou ní Slaviané životem, nejsou ani Němci,
půl toho, půl toho jen jak netopýři mají.
Tak peleší v krajinách osmanské plémě helenských,
koňský na vznešené vsterkna Olympu ocas.
Tak porušil zřetelný Europčan dva světy Indů,
za vzdělanost vzav jim cnost, zemi barvu i řeč.
Národ i čest zmizeli, s jazykem bohové zde zanikli,
jen sama zůstává příroda nezměněna.
Les, řeky, města a ves, změnití své jméno slavenské
nechtěli, než tělo jen v nich, ducha Slávy není.
O, kdo přijde tyto vzbuditi hroby ze sna živého?
Kým přiveden slušný k své bude vlasti dědic?
Kdo rce to nám místo, kde cedil svou někdy za národ
krev Miliduch, kdo na něm sloup mu památky složí?
Kde hněvivý novotám, otcovskou prostotu bráně,
válčícím Slavianům Kruk po slaviansku velel.
Neb kudy vítězný máchal meč v půtce Bojislav
a v pokoji šťastnou zákony řídil obec.
Už jich více není! S rachotem surového rekovské
články jejich zhoubný láme oráče lemeš.
Stíny jejich na dvou se časů hněvající ničemnost,

ve mhle sivé těchto zřícenin upně vyjí.
Upně vyjí, že osud posavad se smířiti váhá
a vnuka krev lečjak tam hnije, tam se mění.
Jak muselo v tom by studené být k národu srdce,
jenž by tu selz jak nad kostmi milenky nelil.
Avšak umlkni tichá, na budoucnost patří, žalosti,
osluněným rozptyl mráčky myšlének okem.
Najvětší je neřest v neštěstí láti neřestem,
ten, kdo kojí skutkem hněv nebe, lépe činí.
Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvítne,
tak jen může i zlé státi se ještě dobrým.
Cesta křivá lidi jen, člověčenstvo svěsti nemůže,
a zmatenost jedněch často celosti hoví.
Čas vše mění, i časy, k vítězství on vede pravdu,
co sto věků bludných hodlalo, zvertne doba.